

anwaltskammer (of met alle drie) in conflict raakte. Bovendien werden in later jaren steeds nieuwe bepalingen ingevoerd die de rechten van de advocaat beperkten: hij mocht bijvoorbeeld in politieke processen louter contact opnemen met de verdachte, niet met diens familie of andere relaties. In juni '39 werd verder bepaald dat passages in de telastelegging die op geheime aangelegenheden betrekking hadden, pas tijdens de zitting aan de advocaat kenbaar gemaakt mochten worden (die passages kwamen dus niet voor in het afschrift van de telastelegging dat de advocaat tevoren toegezonden kreeg) – de verdachte kreeg die telastelegging hoogstens één keer te lezen (alweer: behoudens de 'geheime' passages); hij mocht haar niet behouden. Uiteindelijk kwam het vaak voor dat de verdediger pas één dag voor de openbare behandeling, soms zelfs pas één uur voor die behandeling, spreken mocht met zijn cliënt. Deze laatste was dan tijdens het vooronderzoek van alle juridische bijstand verstoken geweest.

Wij moeten ons deze gelijkschakeling van de rechtspraak niet als een ordelijk proces voorstellen. Zeker, zij vond haar uitdrukking in keurig geredigeerde decreten en instructies van het *Reichsjustizministerium*, maar zij ging van de aanvang af gepaard met publieke pressie: ambtenaren van het openbaar ministerie die ten tijde van de Weimar-republiek vervolgingen tegen leden van de *NSDAP*, vooral van de *SA*, ingesteld, rechters die hen veroordeeld en advocaten die hun tegenstanders verdedigd hadden, werden het object van luidruchtige demonstraties. Elke rechter die in een politieke strafzaak vonnis wees, was zich nu bewust dat zijn uitspraak in de partijpers gewogen en te licht bevonden kon worden en elke verdediger wist zich kwetsbaar bij het houden van zijn pleidooi (ging hij naar het oordeel der machthebbers te ver, dan kon hem de verdere uitoefening van zijn beroep onmogelijk gemaakt worden); met name in het weekblad van de *SS*, *Das Schwarze Korps*, werd een voortdurende hetze gevoerd tegen leden van de staande en de zittende magistratuur, die in hun eisen dan wel in hun vonnissen niet van voldoende 'hardheid' blijk gegeven hadden, en elke advocaat die van begrip getuigde voor de motieven van een politieke tegenstander, kreeg op gelijke wijze een veeg uit de pan.

Wie niet overtuigd achter het regime stond, wist dat de strafrechtspraak een façade geworden was. Trouwens, wat de opvattingen van brede lagen van de bevolking betrof, was ook van belang dat menigmaal leden van de *NSDAP*, en zeker functionarissen van de partij, indien zij verwickeld waren in niet-politieke strafzaken of in civiele gedingen, allerlei partij-instanties inschakelden om processen te voorkomen dan wel voor hen gunstige uitspraken af te dwingen. Heel vaak had dat het beoogde effect; dat schiep in heel Duitsland een atmosfeer waarbij men wist dat leden van de *NSDAP*